

altra variant parònima: «ella 's resistia, tement una bromada; mes a la fi, veyent la insistència d'en Rafel, baxà, baxà tot continuant la tarola, seguida del seu ca; s'atansa poc a poc, tot dirigint-me a mi *de gauxell*, llambregades receloses» (*La Puny.* xxiv, 368), forma que en la 4.ª ed. ha estat corregida en *de gairell*, potser i fins probt., a tort, car és ben possible que el mot es vagi alterar ocasionalment per influència del fr. *gauche* 'esquerrà', que també s'usa avui amb gran extensió en els parlars d'oc.

Tot això, doncs, són formes més o menys alterades per contaminacions i encruaments. No hem de dir tant de la que predomina en ross.: *de garrell*; així ho recull ja Grandó en la *Misc. Fabra* definint-ho «de gairell, de tort», i aquesta en efecte és la forma que empra el poeta ceretenc Edm. Brazés en *L'Ocell i les Cireses*, p. 36 (c. 1955); una forma semblant es continua més al Nord, cap a l'Aude, on Alibert defineix *de garel* «obliquement» (*Gramatica occitana* I, 207). Em sembla que es tracta simplement d'una aplicació adverbial, bastant raonable, de l'adjectiu *garrell* 'tort de cames'.

I no s'acaben pas aquí les variants d'aquesta loc.: *caminar de gairot* en Ramon i Vidales (*AlcM*). I a Eivissa de *+gatzell*: «ara hem 'gafat una usança / que caminam com es crancs, / *de gatzell* cap a la banda, / deixant es terrenos plans» en una cançó anònima recollida per Villangómez (*Llibre d'Eivissa*, p. 72); forma no sé si alterada per alguna evolució fonètica mossàrab que hagi afectat, sigui el grup *-id-* àrab (ço que a priori no deixaria de ser ben versemblant), sigui el DR etimològic de QUADRU > *caire*, *cairell*; però que també pot ser deguda simplement a contaminació de locucions adverbials ja existents en català, i amb sentit no massa distant, com en *reguitzell* (veg. *REC* i *GUIT-ZA*) o a la *gatzoneta* (veg. *ACOTXAR*); de tota manera no crec que tingui res a veure amb el nom de la gasela, animal, que de cap manera no pot dir-se que camini d'aquesta manera.

De gairó, de gairot, V. de gairell

GAITA, mot pres del cast. i gall-port. *gaita* 'sac de gemecs, cornamusa': aquesta és una paraula que s'ha estès des d'aquestes llengües a les veïnes i per l'Àfrica fins a Turquia i l'Orient europeu; molt probablement provinent del gòt. GAITS 'cabra', perquè el sac o bot de la cornamusa es fa amb la pell d'un boc o cabra. □ 1.ª doc.: no es pot dir que hagi estat mot català fins que va usar-lo Rubió i Ors el 1839 en la seva poesia famosa; abans es troba només en dos documents del S. XVI, on es tracta de la recepció d'un alt personatge castellà rebut amb música castellana, i en un parell de diccs. que en parlen com d'un instrument gallec.

El primer lexicògraf nostre que el recollí fou Lacav. (1695) que el qualifica de mot foraster: «*gayta gallega*, instrument de música» (des d'on passa a Belv., però fent constar que en català es diu «sac dels gemecs»). El primer que l'usa com si fos català és Rubió i Ors en la seva poesia *Lo Gayter del Llobregat*, que

sortí el 1839 en el «Diario de Barcelona» —el Brusi— i, dos anys més tard, estengué aquest títol com a nom del seu llibre, toc ressonant de despertada de la gran llengua nostra, que la reivindicà d'una fonda somnolència i una llarga caiguda: «Més valen ma *gayta* de drap vermell / y mon capot, que'l mantell / d'un rey ---».

Fins en Rubió a penes podem dir que sigui verament català; o almenys no arrenca de res nostre, ni d'un model en llengua catalana. Car Rubió el Vell no feia més que calcar l'ús del seu mestre i catedràtic Milà i Fontanals, en una juvenívola poesia en llengua castellana: Milà havia publicat en «El Vapor» l'any 1836 (o 1837) la seva primera obra poètica: «Por entre arboledas altas, / por entre espeso zarzal, / Riquet *gaitero* camina / orillas del Llobregat»; el mateix Milà ho cita en el seu *Romancerillo* (ed. 1882, p. x); l'obra de Rubió començà per ser una modesta imitació del seu mestre, però féu esclatar un formidable concert que la tornà transcendent iniciació d'una carrera grandiosa, l'estupenda literatura catalana de la Renaixença i del segle XX:

Si les paraules eren de Milà i castellanes, la realització era nacional: els senyals del desvetllament de la llengua, i de la consciència, esclataven pertot (Puigblanch, Cortada, Maldà, Renart...), i la magnífica arrencada d'Aribau li donava alta categoria lingüística i literària, amb poesia encara més patriòtica que romàntica. Tots tres eren grans patriotes i cap dels tres no s'adonà tot seguit del desencadenament que havien posat en marxa; Milà, que no era gens vanitos, qualifica la seva poesia juvenil(escrita a l'edat de 18 anys), de «mal romance», i sembla haver tingut el sobirà bon gust de no retreure mai a ningú la imitació de què havia estat objecte, segurament respectuós i conscient del superlatiu valor nacional del seu deixeble; però els mots eren seus, i no eren catalans.

Abans se'n troba algun document esporàdic. Hi ha un cas en un passatge dels *Ardits*, de 1551, citat pel DAg., on sembla significar un ball al so de la gaita, però es refereix a la recepció a Bna. de Felip II, rei castellà rebut amb música castellana: és clar que això no s'ha d'entendre com a testimoni d'un mot català, i fins i tot l'aplicació impròpia al ball amb cornamusa és ja prova que el mot no s'usava sinó improvisadament; quasi es pot dir el mateix del doc. de Felip III, any 1599, en què el fill d'aquell rei atorga privilegi a una confraria de músics: «Nos Philippus Dei gratia rex Castellae, Aragonum ---»: la diferència és que ací el mot està ben usat, amb el seu sentit veritable, i figura en la part del doc. redactada en català (entreviat d'algun castellanisme), en què s'enumeren «menestrils, violes d'archs, arpes, rabaquets, *gaytes* y tambors de cordes ---» (*CoDoACA* xli, 375): es veu que des de la recepció del pare s'havia mantingut a Barcelona algun sonador de gaita gallega o zamorana, que els de la confraria no deixaven d'esmentar, com és natural, quan es tractava de recaptar un favor del rei madrileny.

Verament fins avui *gaita* en català és encara un mot